

SANTA MARIA DEL PRIORAT DE BANYERES. Absis. Foto: Lluís Fernández.

A l'interior del temple, adossats als murs de la nau nord, hi ha uns bancs de pedra, un dels quals té forma de trona. A la nau sud es troba una fornícula d'arc apuntat amb una motllura amb decoració vegetal que conté una mena de timpà que té esculpida una creu occitana i, a cada banda, una rodeta denticulada.

Text i fotos: Joan Codina i Bernaus

BIBLIOGRAFIA

Torrents i Sibill, Joan. *Història del Castell de Penyafort*, revista Antistiana núm. 50, del Grup d'Estudis Rapitencs. 2006.

Castell de Penyafort. Tríptic de Turisme de Santa Margarida i els Monjos.

Molí del Foix. Web de Turisme de Santa Margarida i els Monjos (consulta febrer de 2025).

Catalunya Romànica, vol. XIX, el Penedès.

Guies de Catalunya Romànica, vol. 3. El Baix Penedès.

L'ALT PENEDEÀS

CASTELL DE PENYAFORT (SANTA MARGARIDA I ELS MONJOS)

El castell de Penyafort està situat als peus del Parc del Foix, del terme de Santa Margarida i els Monjos. Un cop conquerida la zona pels comtes de Barcelona van impulsar la seva colonització. L'any 929-930 es va aixecar el castell d'Olièrdola i molt aviat es van anar bastint unes quantes torres de guaita, a les quals poc després s'afegí una petita casa forta, amb l'objec-

CASTELL DE PENYAFORT. Capella vella i torre de defensa. Foto: Lluís Fernández.

tiu de ser llocs d'avançada per prevenir atacs al castell d'Olèrdola i també per protegir els petits nuclis de colonitzadors que s'anaven formant. A la segona meitat del segle XI es va aixecar el que més endavant s'anomenaria Penyafort.

Tots aquests castells depenien del d'Olèrdola, però a principis del segle XII es van independitzar i el que ens interessa fou adquirit per la família Penyafort i així es va anomenar. Raimon de Penyafort va néixer al castell vers el 1185. Aviat va anar a estudiar a Barcelona, on a vint anys ja era professor de filosofia. Uns anys més tard es desplaçà a Bolonya, on a 31 anys es doctorà en dret civil i canònic i també va exercir de professor. L'any 1221, quan tenia trenta-sis anys, va tornar a Barcelona i va ingressar a l'orde dels dominics. Va ser un personatge molt important: gran jurista, conseller i confessor del rei Jaume I, va predicar la croada per la conquesta de Mallorca i va ser el confessor del papa Gregori IX. El 1238 fou elegit general de l'orde dels dominics. La nota negativa fou que, en els últims anys de la seva llarga vida, va impulsar l'establiment de la Santa Inquisició a Catalunya. Va morir l'any 1275 quan tenia uns noranta anys. Poc després de la seva mort es va sol·licitar la seva santificació, però el procés de canonització durà segles i no es produí fins al 1601. La família el va posseir fins a l'any 1356 que el va

CASTELL DE PENYAFORT. Residència senyorial, amb la torre de defensa al fons. Foto Joan Codina.

com a propietat del monestir de Ripoll, per una donació feta pel bisbe de Barcelona. L'any 1559 ja no hi havia comunitat i fou unit primer al col·legi de benets de Lleida, i després al de Sant Pau del Camp. L'edifici fou restaurat el 1949.

L'església té dues naus, de les quals, la del costat nord es considera que és la primitiva, mentre que la del sud va ser afegida al segle XIII. La del nord és coberta amb volta de canó, reforçada amb un arc toral i capçada per un absis semicircular. La del sud té una coberta lleugerament apuntada, reforçada també per un arc toral i capçada per una absidiola semicircular. La separació de les naus és per mitjà de dos arcs formers lleugerament apuntats.

Posteriorment, es va afegir al mur sud una sagristia i al mur de ponent dos ulls de bou i un contrafort. Aquest mur està coronat per les restes d'un campanar d'espada de dos ulls fet amb carreus molt diferents de tots els altres, per tant, es creu que segurament és també posterior. A la façana sud s'obre la porta d'entrada, que és amb un arc de mig punt adovellat, molt senzill. A la façana nord hi ha una porta paredada que devia ser d'accés a les dependències priorals.

SANTA MARIA DEL PRIORAT DE BANYERES. Foto: Joan Codina.

MOLÍ DEL FOIX. Final de la bassa i entrades de l'aigua. Foto: Joan Codina.

segle XX. Aleshores va canviar la seva activitat per celler i magatzem de vi. L'any 1995 passà a ser de propietat municipal. Un cop rehabilitat es convertí en el Centre d'Interpretació Històrica i Natural del Molí del Foix.

Disposa de tres espais: la planta baixa de l'edifici és una sala d'exposicions temporals, el seu paviment és de fusta i vidre que permet veure el lloc on es trobava la Sala de les Moles i més tard els cups del vi. A la primera planta -antic habitatge dels masovers- hi ha l'Aula de Natura i el Centre de Documentació Ambiental. A l'exterior es troba el Jardí Botànic del Foix, que és un passeig didàctic entre la flora penedesenca.

EL BAIX PENEDÈS

SANTA MARIA DEL PRIORAT DE BANYERES (BANYERES DEL PENEDÈS)

No hi ha notícies sobre la fundació de l'antic priorat benedictí de Santa Maria del priorat de Banyeres. Alguns documents del segle XI el citen indirectament. En un document del primer terç del segle XII consta

CASTELL DE PENYAFORT. Plànol dels diferents elements del conjunt.

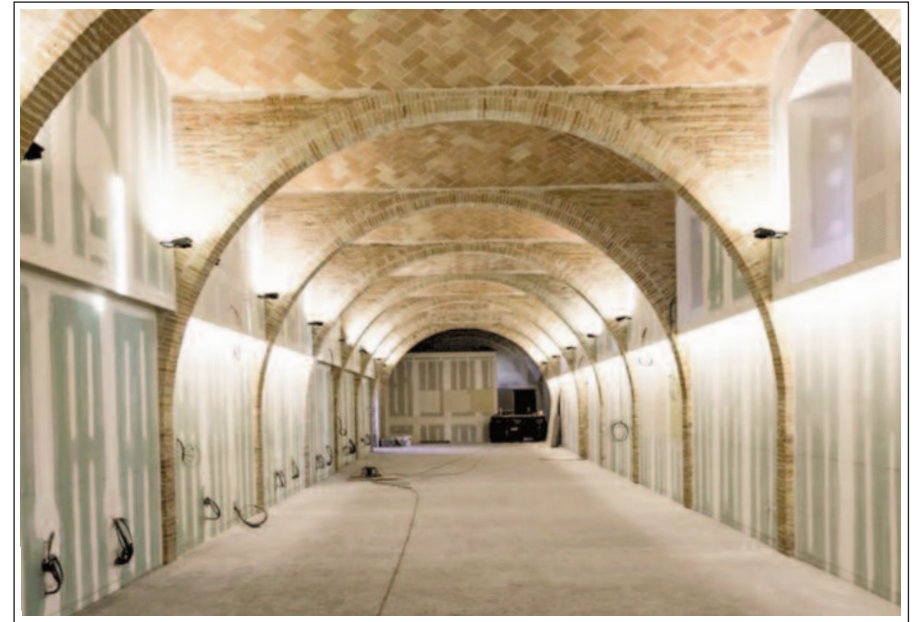
vendre. A partir de llavors passà per diverses mans, fins que el 1586, per deutes dels seus propietaris, fou confiscat per la Diputació del General de Catalunya. L'any 1601, fou venut en subhasta pública. L'adquirí Martí Joan d'Espuny d'Argençola que passa a anomenar-se senyor de Penyafort i de Pacs.

CASTELL DE PENYAFORT. Interior de l'església nova. Foto: Joan Codina.

El mencionat senyor de Penyafort, nascut a Vilafranca, va establir converses amb el pare Pere Joan Guasch, també vilafranquí, que era el prior del convent dels dominics de Puigcerdà amb la finalitat d'aixecar un convent a Penyafort. Les converses foren feixugues i tingueren l'oposició del rector de Santa Margarida, però finalment s'arribà a un acord i s'inicià la construcció del convent. Primerament es construí una capella de fusta i molt aviat una de pedra i unes dependències annexes que foren acabades l'any 1613. Als inicis del segle XVIII es va ampliar el convent, es bastí una església (acabada el 1730) i un celler.

L'any 1836, amb la desamortització de Mendizábal el convent fou expropiat i subhastat. El 1851 va ser comprat per l'industrial Miquel Puig i Catusús. El seu fill Josep Puig i Llagostera, industrial i polític, el va convertir en la residència senyorial de la família. Durant la Guerra Civil l'església fou saquejada i s'habilità una zona com a presó. Malgrat tot, els propietaris i els masovers van continuar vivint a l'edifici residencial. La família Puig la va vendre el 1959 i va passar a diverses mans. Va patir un procés una mica complicat, que va acabar el 1983 en ser comprat per Jordina Gallemí que hi patrocinà activitats culturals, religioses i socials. Finalment, fou adquirida l'any 2002 per l'ajuntament de Santa Margarida i els Monjos que procedí a la seva rehabilitació.

CASTELL DE PENYAFORT. Interior del celler. Foto: Joan Codina

L'edifici consisteix, en la torre de defensa, la capella vella, l'església nova, la residència burgesa, la presó republicana, el celler, els jardins, la casa del prior i el baluard. Les parts més remarcables són: la torre circular de guaita del segle XI i un petit llenç de mur del castell. La capella vella és gòtica, del 1613 i té unes boniques pintures murals. L'església nova és gòtica del 1730, disposa d'una gran nau central envoltada per dotze capelles laterals, el presbiteri i als peus de la nau, damunt de la porta d'entrada, hi ha un cor elevat. La residència burgesa conté encara el mobiliari de la família Puig-Amat. L'any 1938, la presó republicana va utilitzar les capelles de l'església com a cel·les pels aviadors franquistes presoners, i encara es conserven els grafits que van fer.

MOLI DEL FOIX (SANTA MARGARIDA I ELS MONJOS)

El molí de Foix està situat al nucli dels Monjos del municipi de Santa Margarida i els Monjos. L'edifici era un molí fariner medieval, del segle XII, que aprofitava l'aigua del riu Foix per moldre el gra. Es conserva tota l'estructura exterior i part de la bassa on s'acumulava l'aigua. Va funcionar primer com a molí fariner i després com a indústria farinera fins ben entrat el